

Snickarstugan, Dylta bruk

Axbergs socken, Örebro kommun, Närke

Omläggning av tegeltak 2009

Anna Rodin

Örebro läns museum
Rapport 2010:3

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
Översiktlig beskrivning	3
Administrativa uppgifter	5
BYGGNADSBESKRIVNING	6
Snickarstugan, Dylta bruk	6
Före åtgärd	6
Utförda åtgärder	6
Antikvarisk kommentar	7
BILDDOKUMENTATION	8
Fotoprotokoll	8
Bilder före åtgärder och under arbetets gång	9
Bilder efter åtgärder	11

Omslagsbild: Snickarstugan efter åtgärder, OML_2009_9_18

Inledning

Översiktlig beskrivning

Snickarstugan utgör en del av bebyggelsemiljön på Dylta bruk. Bruket är beläget cirka 1 mil norr om Örebro. Till bruksmiljön med bl a bruksherrgård hör också en agrart präglad bebyggelse med t ex ladugård, loge, lada, gårdsmejeri samt den snickarbod som är föremål för rapporten.

Dylta bruk utgör även ett område av riksintresse för kulturmiljövården i form av industrimiljö med välbevarad bebyggelse från 1800-talet. I riksintresset ingår bruksmiljön med byggnader och lämningar efter rödfärgsverk och svavelbruk, herrgårdsanläggning, klockstapel, ett gårdsmuseum, begravningsplats och klockstapel samt gruvor för svavel, alun och vitriol. Förutom snickarboden ingår även ytterligare ekonomibygnader i riksintresset.

2009 beviljades fastighetsägaren statliga medel i form av byggnadsvårdsbidrag för att lägga om tegeltaket på Snickarstugan. På uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län har Örebro läns museum utfört den antikvariska kontrollen som skett genom besök på plats under arbetets gång samt efter avslutat arbete. Fortlöpande kontakt har också hållits med entreprenören under den period arbetet pågått. Arbetet har följt de anvisningar som lämnats inför och under arbetets gång.

Entreprenör har varit Sjötorps Bygg AB.

Snickarstugan ingår i det byggnadsprogram för Dylta bruk som utarbetades av LB Byggekonsult, Leif Brorson 1995. I Länsstyrelsens beslut hänvisas till åtgärdsprogrammet.

Arbetet har bestått i omläggning av taket med enkupigt lertegel. Det har även omfattat riktning och lagning av undertak, byte av vindskivor och fotbrädor där det behövts samt uppsättning av hängrännor och stuprör.

Arbetet påbörjades och halva taket hann färdigställas innan antikvarisk medverkande kontaktades för en första besiktning och genomgång av åtgärderna. Den andra takhalvan var helt täckt med en presenning vid besiktningstillfället. Detta ledde till att hängrännor och stuprör med felaktig ytbehandling och utformning kom att sättas upp. Sannolikt har det i ett tidigare skede funnits vattbrädor på vindskivornas överkant men eftersom det enligt entreprenören inte fanns några vattbrädor vid arbetets start så godtas befintliga vindskiveplåtar med viss tveksamhet.

Åtgärder som gäller byte av vindskivor, fotbrädor, lagning av undertak och lagning av lertegel är genomförda på ett antikvariskt godtagbart sätt.

För att arbetet som helhet skall kunna godkännas ur antikvarisk synpunkt krävs dock att de alltför ”modernt” utformade stuprörens böjda delar längst upp och utkastaren längst ned byts mot raka delar så att skarpa vinklar skapas. Plåtdelarna som skall vara av galvad eller

aluminiumförzinkad plåt falsas. Inom några år när plåtytan blivit målningsbar bör åtminstone stuprören platsmålas med linoljefärg.

I samband med rapportsammanställningen har kontakt tagits med entreprenören vilken meddelar att de böjda delarna bytts ut mot delar med skarpa och falsade vinklar.

I övrigt konstateras arbetet ha skett enligt Länsstyrelsens beslut och enligt de antikvariska anvisningar som lämnats. Arbetet slutbesiktigades 2009-06-18. Vid slutbesiktningen återstod att ersätta resterna av den snedställda vattbrädan ovan stenfoten på norra sidan med nytt virke samt rödfärgning av den snedställda vattbrädan på södra sidan och rödfärgning av en lagad taktass. Dessa åtgärder beräknades, enligt entreprenören, ske inom de närmaste dagarna.

Administrativa uppgifter

Fastighetsägare:	Dylta Bruks Förvaltnings AB
Bidrag:	Högst 40% av de antikvariskt motiverade merkostnaderna, dock högst 100 000 kronor
Byggentreprenör:	Sjötorps Bygg AB
Antikvarisk kontrollant/medverkande:	Charlotte Gustafsson, Örebro läns museum
Rapportsammanställare:	Anna Rodin, Örebro läns museum
Utförandeperiod:	våren 2009
Antikvarisk kontroll:	2009-06-03
Slutbesiktning:	2009-06-18
Diarienummer:	2009.220.176
Registrerade bilder:	OLM_2009_9_1-19 Charlotte Gustafsson, Örebro läns museum

Byggnadsbeskrivning

Snickarstugan, Dylta bruk

Till Dylta bruks bruksmiljö hör också agrar bebyggelse. I den miljön ingår Snickarstugan. Flertalet av dessa agrara funktioner, bl a ladugård, loge och lada samt den aktuella snickarboden ligger samlade kring en stor, fyrkantig gårdsplan. Snickarstugan utgör en viktig del av denna gårdsbild.

Byggnadens första våning har murad stomme medan andra våningen är timrad. Sadeltakets västra del kröns av en murad tegelskorsten och flertalet portar finns på den södra fasaden.

Under 1800-talet fanns ett snickeri på övervåningen och den utrustning som återfinns i byggnaden uppvisar en bild av hur det såg ut fram till 1950. I snickeriet tillverkades det gården hade behov av, bl a gjordes skaklar till hästarna. I anslutning till Snickarstugan finns också ett lider med diverse verktyg samt ett dass.

Före åtgärd

Då arbetet med omläggningen påbörjades innan antikvarisk medverkande kontaktades för en första besiktning är beskrivningen av taket innan åtgärd ofullständig.

Sadeltakets tegeltäckning var i behov av omläggning och norra sidans takfotspanel i behov av att bytas ut då den var rötskadad. En taktass var även den i dåligt skick. Södra sidans takfotspanel uppvisade inga skador i behov av åtgärd.

Vindskivorna behövde bytas ut och detsamma skall ha gällt även för hängrännor och stuprör, där de fanns. Södra sidan hade befintliga hängrännor av 1800-talstyp (svartmålad med omvickningskupa) men de var nedtagna vid besiktningen, endast krokarna fanns kvar och på norra sidan var ny ränna samt stuprör redan uppsatta.

Norra fasadens fotbräda, ovan stenfasad, var ruten. Enligt entreprenören fanns inga vattbrädor vid arbetets start.

Utförda åtgärder

Skivor av härdad masonite monterades på befintligt undertak av spån. På den nya läkten lades tyskt, enkupigt lertegel, AKA Hansa som saluförs av Benders. Pannorna är falsade med särskilda vattenavrinningsprofiler som ej syns från ovansidan. Förankring kring skorstenen utfördes med kampspek. Nocken tätades 40 cm på vardera sida med formbar, rödfärgad aluminiumfolie. Av folien syns endast en cirka 4 cm bred kant.

Vindskivorna byttes helt. Bredden på skivorna var tvungen att ökas något pga nylagd masoniteboard och ny läkt (28x25). Ursprunglig bredd var cirka 29-32 cm. Istället för vattbrädor, vilket anges i åtgärdsprogrammet, monterades befintliga vindskiveplåtar.

Norra sidans takfotspanel byttes helt och den skadade taktassen lagades och rödfärgades.

Norra fasadens fotbräda byttes ut med virke av samma dimension och utförande som befintlig samt rödfärgades. Även södra fasadens fotbräda rödfärgades.

Rödfärgen som användes var äkta Falu rödfärg.

Antikvarisk kommentar

Som ovan angetts påbörjades arbetet och halva taket hann färdigställas innan antikvarisk medverkande kontaktades för en första besiktning och genomgång av åtgärder. Detta ledde till att hängrännor och stuprör med felaktig ytbehandling och utformning kom att sättas upp. Då antikvarisk medverkande utförde sitt första besök uppstod ett missförstånd mellan entreprenör och kontrollant. Förstnämnde uppfattade det som om norra sidans hängränna funnits där sedan tidigare och av denna anledning gjordes ingen anmärkning på utformningen. I själva verket var den helt nyuppsatt. Att den befintliga hängrännan av 1800-talstyp på södra sidan skulle plockas ned och ersättas av en ny samt att komplettering med stuprör skulle ske framgick inte heller. I åtgärdsprogrammet som tagits fram för byggnaderna på Dylta bruk anges att ”befintliga äldre utföranden å byggnaden skall gälla som förebilder före AMA:s standardutförande i utseendefrågor”.

Sannolikt har det i ett tidigare skede funnits vattbrädor på vindskivornas överkant men eftersom det enligt entreprenören inte fanns några vattbrädor vid arbetets start så godtas befintliga vindskiveplåtar med viss tveksamhet.

För att arbetet som helhet skall kunna godkännas ur antikvarisk synpunkt krävs dock att de alltför ”modernt” utformade stuprörens böjda delar längst upp och utkastaren längst ned byts mot raka delar så att skarpa vinklar skapas. Plåtdelarna som skall vara av galvad eller aluminiumförzinkad plåt falsas. Inom några år när plåtytan blivit målningsbar bör åtminstone stuprören platsmålas med linoljefärg. Enligt entreprenören skall de böjda delarna nu vara utbytta mot nya med skarpa vinklar.

Länsstyrelsen har dock beslutat godkänna åtgärderna då ärendegången från deras sida varit oklar.

Bilddokumentation

Fotoprotokoll

Acc.nr. OLM_2009_9_1-19

Objekt: Snickarstugan, Dylta bruk

Ort: Dylta bruk

Socken: Axberg

Kommun: Örebro

Län: T

År: 2009

Motiv:

- 1: Östra gaveln samt del av norra fasaden. Norra takfallet är omlagt och nya vindskivor är monterade på denna del.
- 2: Norra takfallet efter åtgärd
- 3: Östra gaveln, arbete med att ta ner befintlig vindskiva på södra takfallet pågår
- 4: Västra gaveln, norra takfallets vindskiva efter åtgärd
- 5: Röttskadad fotbräda, innan åtgärd, norra fasaden
- 6: Röttskadad fotbräda innan åtgärd samt hängränna och stuprör efter åtgärd, norra fasaden
- 7: Ny tegelpanna med vattenavrinningsprofil
- 8-9: Södra takfallet, arbete med takomläggning pågår
- 10: Södra fasaden samt östra gaveln, arbete pågår
- 11-12: De nedtagna hängrännorna från södra fasaden
- 13: Östra gaveln efter åtgärd
- 14: Del av östra gaveln samt norra fasaden efter åtgärd
- 15: Nyuppsatta stuprör och hängrännor, efter åtgärd, norra fasaden
- 16: Västra gaveln efter åtgärd
- 17-18: Södra fasaden efter åtgärd, endast rödfärgning av fotbrädan återstår
- 19: Stuprör fotograferade 2009-11-30

Foto: Charlotte Gustafsson, Örebro läns museum

Diariernr: 2009.220.176

Bilder före åtgärder och under arbetets gång

*Östra gaveln samt del av norra fasaden och norra takfallet med taket omlagt
Arbete med vindskivor pågår*

Arbete med vindskivor pågår på östra gaveln

Rötskadad fotbräda på norra fasaden

Arbete pågår med omläggning av tak på södra takfallet

Bilder efter åtgärder

Östra gaveln efter åtgärd, nya vindskivor är uppsatta

Nya rännor och stuprör på norra fasaden

Norra takfallet efter åtgärd

Nytt stuprör

Västra gaveln efter åtgärd, nya vindskivor är uppsatta

Södra fasaden efter åtgärd, endast rödfärgning av fotbräda återstår

Södra fasaden efter åtgärd